

**Міністерство освіти у науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та міжнародних відносин**

ПОЛІТОЛОГІЯ

**Методичні вказівки
до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського рівня) усіх спеціальностей**

Рівне – 2024

УДК 321 (072) М 54

Політологія. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня) усіх спеціальностей. / Укладач Невинна Г.Я. Рівне: РДГУ, 2024. 52 с.

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних РДГУ **Галина НЕВИННА.**

Рецензенти: доктор філософських наук, професор, декан Факультету історії, політології та міжнародних відносин Рівненського державного гуманітарного університету **Ірина ПАНЧУК**
кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології ЖДУ ім. Івана Франка **Людмила ГОРОХОВА**

*Затверджено на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин РДГУ
(протокол № 4 від 3 жовтня 2024 р.)*

*Затверджено НМР РДГУ до використання
(протокол №10 від 5 листопада 2024 р.)*

УДК 321 (072) М 54

© Невинна Г.Я., 2024 рік

© РДГУ, 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА КУРСУ	7
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	17
ОРІЄНТОВНІ КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ	26
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	29
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	32

ВСТУП

Предметом вивчення курсу є політика, політична система суспільства, держава, політичні відносини, влада та владні відносини.

Метою курсу є формування у студентів системи логічно завершених базових знань про політику та її головні складові, а також формування свідомої громадянської позиції і критичного політичного світогляду, які б сприяли розбудові сталої демократії в Україні та її інтеграції у європейську демократичну спільноту.

У процесі вивчення курсу “Політологія” студенти повинні:

- опанувати понятійно – категоріальним апаратом дисципліни;
- засвоїти вчення, концепції і напрями про політику і державу, зрозуміти тенденції історичного розвитку політичних вчень від Стародавнього світу до Новітнього часу;
- сформувати уявлення про сутність політичного життя держави, політичні відносини і процеси, суб’єкт і об’єкт політики, конституційні права людини і громадянина, місце і значення політичних, партійних і виборчих систем, режимів, форм правління у житті суспільства;
- вміти виділяти теоретичні, моральні і інструментальні компоненти політичного знання, усвідомлювати їхню роль і функції у підготовці політичних рішень та особистісний внесок у політичне життя суспільства;
- зрозуміти сутність і основні напрямки розвитку світового політичного процесу, місце і роль геополітичного становища України, перспективи інтеграції нашої держави в європейську і світову спільноту;
- вміти розрізняти особливості державного ладу країн Європи та світу, діяльність політичних партій, рухів, громадських організацій, зрозуміти значення політичної еліти та політичного лідера у політичній системі суспільства;
- сформувати навички політичної культури, політичний світогляд;
- опанувати теоретичні та політичні знання, уміти застосовувати їх у майбутній професійній і громадській діяльності.

Структура викладання. Курс викладається один семестр й має обсяг 3 кредити ЄКТС (90 годин). У навчальному процесі застосовуються лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота студентів, написання рефератів: лекції – 20 годин, практичні – 10 годин, самостійна робота – 60 годин.

Кредитно-модульна система передбачає поділ навчального матеріалу дисципліни на частини – модулі (кредити) кожен з яких включає лекційні, семінарські, практичні і самостійну роботу. Дисципліна може

містити один або кілька модулів. 100 балів розподіляють між різними формами контролю знань студентів до передбаченого навчальним планом контролю – заліку чи іспиту.

У модульно-рейтинговій системі організації навчального процесу використовують різні форми роботи зі студентами:

- оцінка відвідування лекцій, семінарів і практичних занять;
- виступи на семінарських, практичних;
- участь в обговоренні проблемних питань, дискусії, змістовні доповнення;
- оцінка самостійної роботи;
- модульний тестовий контроль;
- тестові контролю окремих тем;
- участь студента у конференціях, олімпіадах;
- наукові роботи студентів;
- індивідуальні завдання з ініціативи студента;
- результати неформальної освіти (участь у вебінарах, тренінгах, проходження курсів)

Дані форми роботи поділяються на обов'язкові та додаткові. До обов'язкових робіт відносять:

- відвідування лекцій, семінарів і практичних занять;
- виступи на семінарах, практичних;
- участь в обговоренні проблемних питань, дискусії, змістовні доповнення;
- виконання і захист завдань самостійної роботи;
- модульний тестовий контроль;

Обов'язковою умовою є поточний контроль знань після вивчення тем кожного модуля. Студент складає маленький іспит у формі тестів. Тести модульного контролю повинні містити питання з усіх тем модуля. Викладач має можливість аналізувати і контролювати рівень знань студентів в процесі навчання, робити акцент на труднощі чи прогалини знань.

Сумарна кількість балів за даний вид робіт повинна входити в межі 60-61 бала. Студент набравши 60 балів має можливість отримати залік „автоматом”, але лише набравши 40 балів студент отримає допуск до заліку чи іспиту. Якщо ж пройшовши весь курс студент набрав менше 40 балів, він повинен повторно пройти курс навчання.

Додаткові види роботи студента сумарно становлять 40 балів. До даних форм навчання варто віднести:

- тестові контролю окремих тем;
- участь студента у конференціях, олімпіадах;

- наукові роботи студентів;
- індивідуальні завдання з ініціативи студента;
- електронні версії робіт тощо;
- результати неформальної освіти (участь у вебінарах, тренінгах, проходження курсів)

В цю частину викладач може включати і інші види контролю, які може передбачати конкретна дисципліна, але їх кількість повинна бути обмеженою.

Кожен з тематичних модулів передбачає такі форми контролю:

- поточний контроль;
- підсумкову контрольну роботу;
- контроль за індивідуальним науково-дослідним завданням;
- контроль за самостійною роботою.
-

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції; науково-дослідна робота, розв'язування творчих завдань, інтерактивні заняття, складання графічних схем, таблиць.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточний контроль; оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, модульна контрольна, підсумкова контрольна робота.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (на платформі Класрум); нормативні документи; ілюстративні матеріали у вигляді схем, мапи.

ПРОГРАМА КУРСУ

МОДУЛЬ 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ ПРО ПОЛІТИКУ.

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи політичної системи суспільства.

Тема 1. Політологія в системі соціально-гуманітарного знання. Політика як соціальне явище.

Значення вивчення курсу для формування політичної і громадянської свідомості фахівців вищої кваліфікації. Зв'язок політології з іншими науками: політична соціологія, політична філософія, політична географія, соціальна психологія, політична історія, антропологія, історія політичних і правових вчень, історія і теорія дипломатії та міжнародних відносин та ін.

Завдання і функції політології. Значення науки про політику у розвитку політичного і духовного оновлення України. Значення політології у формуванні політичного мислення студентів.

Предмет, категорії і методи політології. Багатомірність методів політологічного дослідження: філософських, загальнонаукових, спеціальних. Методика політологічних досліджень.

Основні підходи до визначення сутності політики. Політика як відображення політичних інтересів суспільства. Об'єкт і суб'єкт політики. Різновиди і сфери використання політики. Носії політики. Геополітичні, демографічні, економічні, соціально – психологічні, національно – культурні детермінанти політики. Основні проблеми сучасної економічної політики і політичної практики.

Місце науки про політику в системі гуманітарних наук. Політологія як інтегрована наука.

Тема 2. Політична система суспільства: основні тенденції розвитку.

Визначення та різні підходи до моделювання політичних систем. Основні складові політичної системи суспільства. Політична система Д. Істона, Г Алмонда, К Дейча. Структура та організація політичної системи, основні її підсистеми. Функції політичної системи за І. Дзюбком, О. Рудакевичем, О.Соловйовим. Загальні підходи та характеристики типологій політичних систем. Типології Ж. Блонделя, Дж. Коулмена, З Бжезінського та К. Фрідріха. Характеристика формаційних (рабовласницька, феодальна, капіталістична, соціалістична, перехідна або трансформаційна), модельних

(командна, змагальна, соціопримирлива), інтеграційних (цивілізаційних) (типологія Д.Белла, У. Ростоу, О. Тоффлера, А. Панаріна, Г.Алмонда.

Тема 3. Демократія як спосіб функціонування політичної системи.

Що таке демократія? Визначення терміну „демократія”. Основні характеристики демократії. Виникнення та етапи розвитку демократії. Порівняльна характеристика античної та сучасної демократій. Ознаки демократичної системи правління. Сучасні концепції демократії: учасницька (партисипаторна), елітарна, плюралістична. Принципи та основні ознаки демократії. Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні. Передумови формування демократичного суспільства в Україні.

Тема 4. Держава – інститут політичної системи.

Поняття про державу, її визначальні типи та ознаки. Історичні передумови виникнення і розвитку держави. Різноманітність концептуальних підходів до визначення держави, її змісту і місця у політичній організації суспільства. Форми держави: територіальний устрій, форма правління, політичний режим. Функції та обов’язки держави. Розподіл влади: законодавча, виконавча, судова.

Роль і місце армії, поліції та інших силових структур держави в умовах демократії і тоталітаризму.

Держава і право. Взаємозалежність правової держави і громадянського суспільства. Роль права в організації і регулюванні державного життя. Громадянське суспільство, його співвідношення з правовою державою.

Визначення цілей змістового модуля

Студент повинен знати	Студент повинен вміти
☐ поняття політологія, політичні науки;	☐ виділяти взаємозв’язки політології з іншими науками;
☐ поняття політика;	☐ визначати місце політології у системі соціально-гуманітарного знання;
☐ елементи і підсистеми політичної системи;	☐ визначати місце та роль політики у житті людини;
☐ функції політичних систем;	☐ виділяти основні риси політичної системи як одного з елементів суспільства;
☐ сучасні типології політичних систем;	
☐ основні методи і методики теоретичного дослідження політичних систем;	

<ul style="list-style-type: none"> ☐ підходи до визначення поняття „демократія”; ☐ генезу демократії; ☐ основні концепції демократії; ☐ принципи та основні ознаки демократії; ☐ особливості демократичного політичного режиму; ☐ визначення поняття „держава”; ☐ типи держав за формами правління; ☐ типи держав за територіальним устроєм; ☐ поняття політична влада; типологію влад, поняття легітимації влади. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ визначати структуру та механізми функціонування політичної системи; ☐ розрізняти різні теоретичні напрями у науці про демократію; ☐ виділяти моделі демократії; ☐ самостійно розбиратися у різних інтерпретаціях демократії; ☐ порівнювати різні типи держав; ☐ визначати основні та другорядні ознаки держави; ☐ виділяти головні етапи у розвитку держав; ☐ визначати основні ознаки влади; ☐ порівнювати типи влад; ☐ визначати тип влади певної держави.
--	---

Змістовий модуль 2. Влада та її носії.

Тема 5. Політична влада.

Поняття, природа, особливості політичної влади. Риси політичної влади: легальність, легітимність, верховенство, вплив, всезагальність, моноцентричність, ефективність та результативність. Система влади. Концептуальні підходи до проблеми політичної влади.: біхевіористський, інструменталістський, телеологічний, структуралістський, конфліктологічний, реляціоністський, Погляди Аристотеля, Т.Аквінського, Ш.-Л. Монтеск'є, Дж.Адамса, Ф.Ніцше, Б.Рассела, Т.Парсонса, Ф.Хаєка, О.Тоффлера.

Порівняльна характеристика політичної та державної влади.

Проблеми легітимності політичної влади. Типологія легітимності М.Вебера. та Д.Істона. Джерела легітимності. Ресурси політичної влади. Функції політичної влади. Нові тенденції розвитку влади.

Тема 6. Політична еліта та політичне лідерство.

Плюралістичність підходів до визначення поняття “еліта”. Сутність, структура, історичні форми та принципи діяльності політичних еліт.

Теоретичне обґрунтування елітаризму. Теорії еліти. Концепції елітарної демократії.

Типологія політичної еліти, специфіка формування нової національної української еліти та її структуризація. В.Липинський про необхідність формування національно-свідомої української еліти. Політична еліта сучасної України

Поняття “політичне лідерство” та його сутність. Ознаки політичного лідерства. Теорії політичного лідерства: теорія рис, ситуаційна теорія, психологічні концепції, марксистські теорії. Класифікація типів політичних лідерів. Функції політичних лідерів.

Політичний імідж. Політичний імідж політичних лідерів сучасної України.

Жінка як політичний лідер. Історичний екскурс у проблему участі жінки у політиці (Марія Медічі, Єлизавета I, Катерина II та ін.) Жінка-політик у сучасному світі та процес фемінізації політичного життя.

Тема 7. Політичні партії і партійні системи сучасності.

Поняття, основні ознаки та індикатори політичної партії. Причини виникнення політичних партій як одного з найважливіших інститутів політичної системи. Етапи генезису політичних партій. Внутрішня структура партій. Типологія та різноманітні підходи щодо класифікації політичних партій і політичних систем.

Проблеми внутріпартійної демократії. Функціональні обов’язки і права політичної партії.

Різновиди партійних систем і політичного спектра парламентів країн Європи і Північної Америки. Партійна опозиція та її відносини з правлячими партіями в державі.

Історія розвитку партійної системи України в XX столітті. Феномен популярності КПУ (1998 р.) та перспективи розвитку ідей марксизму-ленінізму на сучасному історичному етапі. Парламентська діяльність українських партій та їх критична оцінка. Причини діяльності української політичної системи від зовнішньополітичних факторів.

Тема 8. Громадські політичні організації та масові політичні рухи в політичній системі суспільства.

Поняття та головні елементи громадсько-політичних організацій. Причини виникнення та стадії розвитку суспільних об’єднань та організацій. Види, форми і функції суспільно-політичних організацій та рухів, їх місце у політичному житті. Типологія об’єднань за інтересами та групи тиску.

Причини появи нових суспільних об'єднань на сучасному етапі та їх взаємодія з політичними партіями й іншими елементами політичної системи. Поняття, сутність і значення громадсько-політичних рухів у політичному і соціальному житті країни.

Етапи розвитку, характеристика і функції громадських рухів.

Трансформація і становлення суспільно-політичних об'єднань та рухів в сучасній українській державі, їх історичні передумови виникнення, соціальна база, політико-правовий статус, ідейна орієнтація, політична ефективність.

Тема 9. Політичні режими.

Поняття „політичний режим”. Критерії визначення політичного режиму. Типології політичних режимів. Характеристика та основні риси тоталітарного політичного режиму як феномену ХХ століття. Авторитарний політичний режим – „чистий тип” режиму чи перехідна форма від тоталітарного до демократичного.. Автократичний політичний режим. Демократичний політичний режим – найкраща форма режиму чи тупикова стадія розвитку суспільства. Охлократичний та анархічний політичні режими. Визначення типу політичного режиму у сучасній Україні.

Визначення цілей змістового модуля

Студент повинен знати	Студент повинен вміти
☐ поняття, природу, риси політичної влади; ☐ концепції політичної влади; ☐ поняття легітимності політичної влади; ☐ ресурси політичної влади, її функції та тенденції розвитку; ☐ теорію політичного елітизму, типологію політичних еліт; ☐ системи формування і зміни політичних еліт; ☐ сутність політичного лідерства; ☐ теорії політичного лідерства; ☐ класифікації політичного лідерства;	☐ визначати сутність понять „влада”, „політична влада”; ☐ виділяти основні види влади; ☐ назвати ознаки влади; ☐ пояснити відмінність між політичною та державною владою ☐ вказати риси влади та пояснити суть кожної з них; ☐ визначати поняття „еліта”, „лідерство”; ☐ виділити типи еліт; ☐ сформулювати „залізний закон олігархії”; ☐ розуміти суть „коефіцієнта еліт”;

☐ функції політичних лідерів; ☐ сутність політичних партій; ☐ функції політичних партій; ☐ типи політичних партій; ☐ поняття „партійна система”; ☐ сутність, структуру та типологію громадських об’єднань та рухів; ☐ поняття „політичний режим”; ☐ типології політичних режимів; ☐ характерні риси типів політичного режиму; ☐ особливості демократичного політичного режиму. ☐ особливості політичного режиму сучасної України;	☐ пояснити системи формування та зміни еліт; ☐ охарактеризувати теорії політичного лідерства; ☐ визначати функції політичних лідерів; ☐ розкрити генезу розвитку політичних партій; ☐ пояснити причину утворення політичних партій; ☐ виділити стадії розвитку політичних партій; ☐ виділити основні ознаки політичних партій; ☐ змалювати процес становлення партійної системи України; ☐ виділяти особливості різних типів політичних режимів; ☐ виділяти особливості політичного режиму сучасної України; ☐ розрізняти різні теоретичні напрями у науці про демократію; ☐ виділяти моделі демократії; ☐ самостійно розбиратися у різних інтерпретаціях демократії.
--	--

МОДУЛЬ 2. СВІТОВА ПОЛІТИКА ЯК СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.

Змістовий модуль 3. Міжнародні політичні відносини.

Тема 10. Етнонаціональні відносини та національна політика.

Соціально-етнічні спільності: народ, етнос, нація. Поняття „національне питання”. Шляхи виникнення націй: національна інтеграція, асиміляція, консолідація. Питання суверенітету нації..

Націоналізм – суперечливе явище політичного і духовного життя народу. Підходи до визначення поняття націоналізму. Витоки націоналізму.

Основні підходи у визначенні націоналізму: позитивний, негативний, дуалістичний та критичний. Інтегральний націоналізм та націоналізм „відкритого типу”. Позитивні та негативні сторони націоналізму. Національна ідея.

Форми державного устрою в однонаціональних та багатонаціональних державах. Етнонаціональні відносини, національна політика і світовий досвід самовизначення народів.

Тема 11. Зовнішня політика держав та її парадигми.

Сутність зовнішньої політики.. Традиціоналістський та модерністський підходи до дослідження та тлумачення сутності зовнішньої політики. Засоби зовнішньої політики. Війна. Типи воєн. Принципи ведення війни. Дипломатія - ділова форма ведення зовнішньої політики. Зміст зовнішньої політики. Співвідношення зовнішньої та внутрішньої політики. „Лінкідж” та „доместикація”.

Міжнародне право. Принципи міжнародного права.

Тема 12. Світовий політичний процес. Система міжнародних політичних відносин.

Історія виникнення міжнародних організацій. Класифікація і сутність міжнародних організацій – політичних, неполітичних та економічних, їх зростаюча роль у житті світової спільноти. Завдання і функції міжнародних організацій. Причини створення і розпуску Ліги націй у 1946 році і створення ООН. Спеціалізовані установи при ООН: ЮНЕСКО, ФАО, ВООЗ та ін. Всесвітні економічні організації: МВФ, МБРР, ОПЕК, ГАТТ, Світовий банк. Політичні організації (Рада Безпеки, ООН, Велика сімка) та громадські (Грінпіс).

Регіональні політичні міжнародні організації з перспективою майбутнього об’єднання у співдружність: Організація американських держав (ОАД), Організація центрально - американських держав (ОЦАД), Організація африканської єдності (ОАЄ), Ліга арабських держав (ЛАД), Асоціація Південно-Східних азіатських держав (АСЕАН), Європейська економічна співдружність – Європейський Союз.

Асоційовані члени ЄС і їх стосунки з Україною. Місце України в системі європейської спільноти. Провідна роль України у розвитку організації Балто-Чорноморського регіону та ГУУАМ у СНД як спроба збереження політико-економічних зв’язків між колишніми союзними республіками. Союз Білорусії і Росії. Інтеграційний вектор міжнародної політики України.

Військово-політична організація Північноатлантичного договору (НАТО): історія створення, умови членства, головні завдання, структура органів управління. Стосунки України з НАТО та ОБСЄ. Роль НАТО і ОБСЄ у збереженні миру на європейському континенті.

Тема 13. Глобальні проблеми людства і роль політики в їх вирішенні.

Основні прояви техногенної і духовної людської цивілізації. Загроза існуванню людства і політичні аспекти глобальних проблем. Сутність, класифікація, способи і можливості вирішення глобальних проблем людства.

Теорія глобалістики і нова політична філософія В.Вернадського, Римський клуб (1968), “Маніфест Рассела-Енштейна”.

Перспективи міжнародної політики в умовах індустріальної і постіндустріальної ери, планетарна свідомість. Стратегія і мораль виживання людства. Футурологічне бачення міжнародних відносин. Стратегічні дослідження центрів Західної Європи і США. Глобальні моделі розвитку кризових тенденцій. Футурологічне бачення людської цивілізації і політичного устрою світу у науковій фантастиці Заходу.

Визначення цілей змістового модуля

Студент повинен знати	Студент повинен вміти
☐ поняття „етнонаціональні відносини, „національна політика”;	☐ визначити місце націй та етнонаціональних відносин у політичному житті;
☐ зміст і сутність національної політики у житті суспільства;	☐ дати визначення понять „нація”, „народ”;
☐ поняття „традиціоналізм”, „модернізм”;	☐ виділити стратегічні та поточні завдання національної політики;
☐ поняття міжнародних відносин;	☐ охарактеризувати основні напрями національної політики України;
☐ суть, цілі, функції міжнародної політики;	☐ розкрити процес формування та розвитку політичної думки з проблем міжнародних відносин;
☐ політичні аспекти глобальних проблем людства;	☐ охарактеризувати види міжнародних відносин, їх рівні;
☐ суть проблеми підтримки миру;	

☐ суть демографічної проблеми; ☐ суть проблеми подолання відсталості; ☐ суть екологічної проблеми.	☐ виділити цілі та функції міжнародного політичного процесу; ☐ визначити місце України на міжнародній арені; ☐ розкрити політичні аспекти глобальних проблем сучасності; ☐ проаналізувати діяльність Римського клубу у напрямку розв'язання глобальних проблем.
---	--

Змістовий модуль 4. Духовні основи політики.

Тема 14. Політична культура та політична свідомість.

Сутність і структура політичної свідомості. Політична свідомість як форма відображення суспільно-політичного буття. Особливості політичної свідомості та її залежність від національно-етнічних, соціально-економічних і ментальних чинників. Класифікація політичної свідомості. Масова свідомість та її вплив на індивідуальну. Політична свідомість та політична воля.

Тоталітарна, авторитарна, демократична свідомість та ідеологія. Різновиди сучасної ідеології: меркантилізм, нонкоформізм, глобалізм, унітаризм, імперіалізм та ін. Формування нової ідеології на Заході в умовах постіндустріальної ери на початку XXI століття. Сучасні інформаційні технології як один з головних чинників формування політичної ідеології.

Національна і політична ментальність. Суть, структура і типи політичної культури. Політична ідеологія та національний характер як головні елементи політичної культури суспільства. Взаємозв'язок політичної, світоглядної, моральної та правової культури. Актуальні проблеми формування “нової” політичної культури і моралі у незалежній Україні.

Суть політичної етики. Суперечності між політикою і мораллю. Моральні критерії політичних рішень і діяльності політиків. Етика внутрішньої і зовнішньої політики: макіавеллізм і гуманізм.

Визначення цілей змістового модуля

Студент повинен знати	Студент повинен вміти
------------------------------	------------------------------

<ul style="list-style-type: none"> ☐ зміст політичної культури; ☐ структуру політичної культури; ☐ поняття політичної свідомості; ☐ типи, види та функції політичної культури; ☐ особливості політичної культури сучасної України. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ визначити поняття політична культура; ☐ пов'язати поняття “політика” та „культура”; ☐ виділити елементи політичної культури; ☐ описати процес формування політичної культури; ☐ виділити типи, види, функції політичної культури; ☐ змалювати особливості процесу формування національної політичної культури в Україні.
--	---

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

**Тема 1. Політологія в системі соціально-гуманітарного знання.
Політика як соціальне явище -2 год.**

Питання для обговорення.

1. Поняття „політологія”. Зв’язок політології з іншими науками. Місце науки про політику в системі гуманітарних наук.
2. Завдання і функції політології.
3. Предмет, категорії і методи політології.
4. Основні підходи до визначення сутності політики. Об’єкт і суб’єкт політики.

Основні поняття та категорії: політична наука, політологія, предмет політології, об’єкт політології, методологія політичної науки, політична антропологія, політична демографія, політична філософія, політична соціологія, політична географія і т.д., політика, витоки політики, мета політики, географічна теорія політики, біологічна теорія політики, психологічна теорія політики, структура політики, види політики, функції політики, політика як наука, політика як мистецтво.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Знайти 5 висловів про політику відомих людей.

Завдання 2. Схематично зобразити зв’язок політології з тими науками, які ви вивчаєте за своєю спеціальністю.

Завдання 3. Визначити, які функції політології є актуальними для сучасного українського суспільства.

Використовуючи інструменти *coggle* або *freemind* створити мапу знань по темі.

**Тема 2. Політична система суспільства: основні тенденції розвитку
-2 год.**

Питання для обговорення.

1. Поняття політичної системи.

2. Визначення та різні підходи до моделювання політичних систем. Основні складові політичної системи суспільства.

3. Політична система Д. Істона, Г Алмонда, К Дейча. Структура та організація політичної системи, основні її підсистеми.

4. Функції політичної системи.

Основні поняття та категорії: система, політична система, моделі політичних систем, ознаки політичної системи, політична організація, політичні відносини, артикуляція інтересів, структура політичної системи, типологія політичної системи, функції політичної системи, політичні принципи та норми.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

ІНДЗ “Політична система суспільства держави”. Використовуючи інструменти coggle, freemind або за допомогою canva, google презентації тощо створити схему ПСС держави на вибір..

Тема 3. Демократія як спосіб функціонування політичної системи
-2 год.

Питання для обговорення.

1. Витоки демократії, її передумови.
 - 1.1. Витоки демократії.
 - 1.2. Класифікація передумов демократії.
 - 1.2.1. Особливості економічних передумов демократії.
 - 1.2.2. Особливості політичних передумов демократії.
 - 1.2.3. Особливості соціокультурних передумов демократії.
2. Сутність демократії та її основні цінності.
3. Аспекти й різновиди демократії.
4. Пастки, загрози й межі демократії.
5. Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні.

Основні поняття та категорії: демократія, політична демократія, народовладдя, ліберальна демократія, демократична система, влада більшості, політичний плюралізм, пряма демократія, плебісцитарна демократія, представницька демократія, ознаки демократії, принципи демократії, опозиція.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Завдання 2. Знайти 5 мемів про демократію. Пояснити їх зміст.

Тема 4. Держава – інститут політичної системи -2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття про державу, передумови виникнення, теорії виникнення, етапи розвитку, визначальні типи та ознаки.

2. Форми держави: територіальний устрій, форма правління, політичний режим.

3. Функції та обов'язки держави. Роль і місце армії, поліції та інших силових структур держави в умовах демократії і тоталітаризму.

Основні поняття та категорії: держава, основні ознаки держави, форма держави, абсолютна монархія, теорії виникнення держави, монархія, президент, республіка, парламентська республіка, державна влада, світська влада, форми державного устрою, федерація, релігійна держава, правова держава, соціальна держава, унітарна держава, конфедерація.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Завдання 2. ІНДЗ на тему "Проблема невизнаних держав. Частково визнані держави". У вигляді короткого есе розкрити проблему невизнаних держав з наведенням конкретних прикладів.

Тема 5. Політична влада – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття, природа, особливості політичної влади.

2. Риси політичної влади. Порівняльна характеристика політичної та державної влади.

3. Проблеми легітимності політичної влади. Типологія легітимності М.Вебера та Д.Істона. Джерела легітимності.

4. Ресурси політичної влади.
5. Функції політичної влади.
6. Нові тенденції розвитку влади.

Основні поняття та категорії: влада, система влади, політична влада, верховенство влади, вплив влади, всезагальність влади, легальність влади, легітимність влади, ресурси влади, тенденції розвитку влади, панування, джерела легітимації влади, авторитет влади, структура влади, харизма, функції політичної влади, політичне панування, моноцентричність влади.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти *coggle* або *freemind* створити мапу знань по темі.

Тема 6. Політичні еліти та політичне лідерство – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття “еліта”. Сутність, структура, історичні форми та принципи діяльності політичних еліт.
2. Теорії еліт.
3. Поняття “політичне лідерство” та його сутність. Ознаки політичного лідерства.
4. Теорії політичного лідерства: теорія рис, ситуаційна теорія, психологічні концепції, марксистські теорії.
5. Класифікація типів політичних лідерів. Функції політичних лідерів.
6. Політичний імідж.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти *coggle* або *freemind* створити мапу знань по темі.

Завдання 2. ІНДЗ на тему «Політичний імідж політичного лідера сучасної України (на вибір)».

Основні поняття та категорії: еліта, контреліта, політична еліта, адміністративна еліта, господарська еліта, наукова еліта, функції політичної еліти, лідерство, політичний лідер, „відкрита” і „закрита” еліта,

„національна аристократія”, правляча еліта, релігійна еліта, істеблішмент, джерела формування еліти, лідер, політичне лідерство, політичний імідж.

Тема 7. Політичні партії і партійні системи сучасності -2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття, основні ознаки політичної партії.
2. Етапи генезису політичних партій.
3. Типологія та різноманітні підходи щодо класифікації політичних партій і партійних політичних систем.

Основні поняття та категорії: політична партія, громадське об'єднання, громадська організація, причини утворення партій, функції партій, типи політичних партій, масова партія, кадрова партія, партійна система, однопартійна система, двопартійна система, багатопартійна система, атомізована партійна система, мобілізуючі партії, конфесійні політичні партії, партія-гегемон.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Тема 8. Громадські політичні організації та масові політичні рухи в політичній системі суспільства – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття, види, форми і функції суспільно-політичних організацій та рухів, їх місце у політичному житті. Типологія об'єднань за інтересами та групи тиску.
2. Етапи розвитку, характеристика і функції громадських рухів.
3. Трансформація і становлення суспільно-політичних об'єднань та рухів в сучасній українській державі.

Основні поняття та категорії: громадська організація, політична організація, громадські органи, суспільні рухи, соціальні рухи, молодіжні рухи, жіночі рухи, фемінізм, народні рухи, антифашистські рухи, антивоєнні рухи, екологічні рухи.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Завдання 2. ІНДЗ “Громадські організації в Україні”. Розкрити зміст діяльності будь-якої громадської організації в Україні (на вибір)

Тема 9. Політичні режими - 2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття „політичний режим”. Критерії визначення політичного режиму.
2. Характеристика та основні риси тоталітарного політичного режиму як феномену ХХ століття.
3. Авторитарний політичний режим – „чистий тип” режиму чи перехідна форма від тоталітарного до демократичного.
4. Демократичний політичний режим – найкраща форма режиму чи тупикова стадія розвитку суспільства.
5. Охлократичний та анархічний політичні режими.
6. Тип політичного режиму у сучасній Україні.

Основні поняття та категорії: політичний режим, авторитарний режим, демократичний режим, тоталітарний режим, анархічний режим, фашизм, комунізм, теократія, персональні тиранії, охлократичний режим, автократичний режим, „змішаний” політичний режим.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Тема 10. Етнонаціональні відносини та національна політика – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Соціально-етнічні спільності: народ, етнос, нація.

2. Шляхи виникнення націй: національна інтеграція, асиміляція, консолідація.

3. Націоналізм. Національна ідея.

4. Форми державного устрою в однопонаціональних та багатонаціональних державах.

5. Етнонаціональні відносини, національна політика і світовий досвід самовизначення народів.

Основні поняття та категорії: автохтони, етнонаціональна політика, національність, етнічний інтерес, національна меншина, націоналізм, національне самовизначення, національний характер, міжнаціональні конфлікти, етнічна диференціація, інтеграція націй, мовна політика, етнонаціональні відносини, нація, етнос, етнополітика, національна самосвідомість, українська національна ідея, національна державність, асиміляція, українська діаспора, національне відродження.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Тема 11. Зовнішня політика держав та її парадигми – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Сутність зовнішньої політики. Співвідношення зовнішньої та внутрішньої політики.

2. Засоби зовнішньої політики. Війна та дипломатія.

3. Міжнародне право. Принципи міжнародного права.

Основні поняття та категорії: зовнішня політика, внутрішня політика, парадигми зовнішньої політики, традиціоналізм, модернізм, лінкідж зовнішньої та внутрішньої політики, одомашнення зовнішньої політики, дипломатія, війна види воєн, правила ведення війни.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Тема 12. Світовий політичний процес. Система міжнародних політичних відносин - 2 год.

Питання для обговорення.

1. Історія виникнення міжнародних організацій.
2. Класифікація і сутність міжнародних організацій.
3. Військово-політична організація Північноатлантичного договору (НАТО): Місце України в системі європейської спільноти.
4. Відносини України та ЄС.
5. Малі альянси в зовнішній політиці України.

Основні поняття та категорії: міжнародні відносини, дипломатія, Європейський Союз, НАТО, міжнародні організації, неурядова організація, справедлива війна, „холодна війна”, цивілізація, міжнародний правопорядок, ООН, міжнародна політика, інтеграція, стратегічне партнерство, форми міжнародної політики, тероризм, міжнародна безпека.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Завдання 2. ІНДЗ на тему “Участь України в малих регіональних альянсах”. На вибір проаналізувати співпрацю України в форматі малого альянсу на вибір: Люблінський трикутник, Союз Україна-Молдова-Румунія, Союз Україна-Польща-Велика Британія тощо.

Тема 13. Глобальні проблеми людства і роль політики в їх вирішенні – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Загроза існуванню людства і політичні аспекти глобальних проблем. Сутність, класифікація, способи і можливості вирішення глобальних проблем людства.

2. Цілі сталого розвитку ООН.

Основні поняття та категорії: глобальні проблеми сучасності, екологічна проблема, продовольча проблема, демографічна депресія, дитяча смертність, проблема подолання відсталості, проблема підтримки миру,

проблема народонаселення, сировинна проблема, міжнаціональна проблема, Римський клуб, тероризм, міграція.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

Тема 14. Політична культура та політична свідомість – 2 год.

Питання для обговорення.

1. Сутність і структура політичної свідомості. Політична свідомість та політична воля.
2. Національна і політична ментальність.
3. Суть, структура і типи політичної культури.
4. Актуальні проблеми формування “нової” політичної культури і моралі у незалежній Україні.
5. Суть політичної етики. Суперечності між політикою і мораллю.

Основні поняття та категорії: політична культура, функції політичної культури, види політичної культури, типи політичної культури, політична свідомість, політичні знання, політичні переконання, політичні цінності, політичні субкультури, патріархальна політична культура, підданська політична культура, активістська політична культура, політичні орієнтації та установки, елітарна політична культура, інтегрована політична культура, фрагментарна політична культура, громадянська політична культура, змішана політична культура.

Додаткове завдання (завдання для самостійного опрацювання теми):

Завдання 1. Використовуючи інструменти coggle або freemind створити мапу знань по темі.

ОРІЄНТОВНІ КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ

1. Проаналізувати розвиток політології як науки про політику.
2. Розкрити об'єкт та предмет політології.
3. Визначити і охарактеризувати методи політології.
4. Визначити співвідношення політології з іншими науками.
5. Розкрити суть політики. Ознаки політики як суспільної діяльності.
6. Дати характеристику структури політики.
7. Дати повну класифікацію політики.
8. Проаналізувати розвиток світової політичної думки.
9. Періодизувати та охарактеризувати розвиток української політичної науки.
10. Дати визначення поняття „політична система”. Місце та роль політичної системи у життєдіяльності суспільства.
11. Визначити структуру політичної системи.
12. Визначити функції політичної системи.
13. Типологізувати політичні системи сучасності.
14. Розкрити поняття демократії, її ознаки та принципи.
15. Дати характеристику витокам та історичним формам демократії.
16. Розкрити походження та сутність держави.
17. Типологізувати держави.
18. Визначити та дати характеристику форм правління та державного устрою.
19. Охарактеризувати монархію та республіку як типи державного правління.
20. Охарактеризувати типи держав за територіальним устроєм.
21. Розкрити поняття політичного режиму, його різновиди.
22. Дати характеристику концепції ліберальної демократії.
23. Назвати та охарактеризувати типи авторитарного політичного режиму.
24. Розкрити поняття тоталітаризму: його ознаки, форми.
25. Дати визначення поняття влади як суспільного явища.
26. Розкрити визначення політичної влади.
27. Охарактеризувати бюрократію як феномен влади і управління.
28. Дати характеристику поділу влади. Тріада влади.
29. Розкрити поняття „політична партія”. Еволюція партій.
30. Типологізувати партії.
31. Дати характеристику різновидам партійних систем.
32. Розкрити особливості сучасної партійної системи України.
33. Визначити місце людини у політиці.

34. Розкрити політичну соціалізацію як процес входження людини у політику.
35. Охарактеризувати типи політичного статусу особи.
36. Розкрити форми політичної участі.
37. Розкрити поняття політичного відчуження та його прояви.
38. Охарактеризувати теорії еліт (В.Парето, Г.Моска, Р.Міхельс, М.Бердяєв, В.Липинський).
39. Дати якісні характеристики еліт та їх типології.
40. Визначити системи формування і зміни політичних еліт.
41. Розкрити специфіку політичної еліти сучасної України.
42. Розкрити природу та соціальну сутність політичного лідерства.
43. Типологізувати політичне лідерство. Класифікація М.Вебера.
44. Розкрити поняття культу особи як теорії та практики політичного лідерства.
45. Дати характеристику політичного іміджу політичних лідерів сучасної України.
46. Розкрити співвідношення і взаємовплив культури та політики.
47. Визначити структуру політичної культури.
48. Визначити функції та рівні політичної культури.
49. Розкрити формування та розвиток політичної культури сучасної України.
50. Розкрити поняття „ідеологія”.
51. Охарактеризувати консерватизм та лібералізм як основні політичні доктрини сучасності.
52. Розкрити концепцію сучасної соціал-демократії.
53. Розкрити поняття „фашизм” та „неофашизм”.
54. Розкрити політичну доктрину анархізму.
55. Визначити суть і зміст національної політики держави та її основні напрямки.
56. Дати визначення націоналізму та національному патріотизму як явищ суспільно-політичного життя.
57. Розкрити особливості українського націоналізму.
58. Охарактеризувати національні меншини як суб’єкти політики.
59. Розкрити проблему співвідношення політики та моралі.
60. Дати визначення поняття „політична етика”.
61. Визначити особливості взаємодії політики та релігії.
62. Дати характеристику сучасних релігійних доктрин.
63. Дати визначення ролі та функцій засобів масової інформації у політичному процесі.
64. Охарактеризувати політичні особливості телебачення.

65. Розкрити політичну етику мас-медіа.
66. Розкрити особливості розвитку політичних комунікативних систем в сучасному українському суспільстві.
67. Охарактеризувати основні положення сучасної теорії конфлікту.
68. Розкрити сутність політичного конфлікту.
69. Типологізувати політичні конфлікти.
70. Охарактеризувати стилі поведінки у конфліктних ситуаціях.
71. Дати характеристику шляхам і способам розв'язання політичних конфліктів.
72. Визначити основні шляхи, засоби досягнення національної та соціальної згоди у сучасному українському суспільстві.
73. Здійснити порівняльний аналіз основних виборчих систем.
74. Охарактеризувати виборчу систему України.
75. Розкрити поняття міжнародних відносин.
76. Міжнародна політика: суть, цілі, функції.
77. Визначити місце та роль України на міжнародній арені.
78. Розкрити поняття „тероризм”.
79. Розкрити поняття „геополітика”.
80. Дати характеристику воєнній політиці. Воєнна політика України.
81. Охарактеризувати основні способи ведення зовнішньої політики країни.
82. Політична глобалістика: предмет, структура, категорії.
83. Дати характеристику глобальних проблем сучасності (політичні аспекти).
84. Розкрити проблему підтримки миру.
85. Розкрити демографічну проблему.
86. Розкрити проблему подолання відсталості.
87. Розкрити цілі сталого розвитку ООН.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, самостійно здобуває знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-вагіативний)	добре	зараховано
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти,			

			узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано

			навчального матеріалу			
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Загальна оцінка бакалаврської роботи повинна бути означена оцінками: "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

5 – відмінно (A) Оцінка ставиться за систематизовано і ґрунтовно зібраний викладений матеріал. Студент користувався новітніми джерелами і має чітке уявлення про сутність новітніх доктрин та концепцій. Використовувались оригінальні джерела, матеріали новітніх досліджень, факти, які підтверджують цінність роботи. Висновки містять пропозиції і рекомендації, які сприяють удосконаленню існуючого досвіду. Наукова творча робота має високий рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки.

4 – добре (BC) Оцінка ставиться, коли студент виклав, але не систематизував зібраний матеріал. Робота має практичну цінність, водночас є зауваження до оформлення роботи. Висновки не містять наукової новизни, що свідчить про недостатній рівень володіння методологією дослідження.

3- задовільно (DE) Оцінка ставиться, коли робота не має наукової і практичної цінності. Є глибокі порушення змісту і сутності у розкритті теми роботи. Студент не має ґрунтовних знань про категорії і поняття, які необхідно засвоїти з курсу. Література, яка використовується при написанні роботи, не відображає тематичну розробку даної теми.

2 – незадовільно з можливістю повторного складання (FX) Оцінка ставиться, коли робота має несистемний, хаотичний характер, використана література невірно оформлена, не чітко структурована, висновки не логічні. Робота має суб'єктивний характер і не може вважатися науковою творчою роботою.

2 – незадовільно без можливості обов'язкового повторного складання (F).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андропова І. Політична соціалізація як засіб формування політичної культури. Вісник Книжної палати. 2007. № 1. С. 42-45.
2. Андрущенко В., Горlach М., Головченко Г., Жиленкова І., Жиленков В. Політологія: наука про політику: Підручник для вищої школи. 3. вид., виправ. та доп. К.; Х.: Єдинорог, 2001. 640с.
3. Аннан К. Демократія – це спосіб життя. *Пам'ять століть*. 2005. №5. С. 134-135.
4. Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна О. В., Бебик В. М., Головатий М. Ф., Горбатенко В. П. Політологія: підручник. 3-тє вид., перероб., доп. К.: Академія, 2008. 567с.
5. Арєндт Х. Джерела тоталітаризму: Спільний видавничий проект телеканалу "1+1" та видавництва "Дух і літера" / Володимир Верлока (пер.з англ.), Дмитро Горчаков (пер.з англ.). К.: Дух і літера, 2002. 575с.
6. Арістотель. Політика. / Олександр Кислюк (пер.з давньогрецької, авт. передм.). 2. вид. К.: Видавництво Соломії Павличко "ОСНОВИ", 2003. 239 с.
7. Балтін В.Ю., Корж Ю.М., Іщенко М.І., Смирнов В.В., Громов Г.І. Політологія: Навч.-метод. посіб. / Національний ун-т харчових технологій. К.: НУХТ, 2005. 290 с.
8. Барановський Ф.В., Михайловська О.Г., Новакова О.В., Пашина Н.П. Політологія: Навч. посібник / Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля / Галина Петрівна Щєдрова (відп.ред.). Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2005. 198 с.
9. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. Міжрегіональна академія управління персоналом. К.: МАУП, 2004. 424 с.
10. Бегей І. І. Порадник із політології: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / Національний банк України. Львівський банківський ін-т. Л.: ЛБІ НБУ, 2006. 351с.
11. Безродний Є.Ф. Історія політичних вчень. Навчальний посібник. К.: Професіонал, 2006. 424 с.
12. Бессонова М., Бірюков О., Бондарук С., Бровинська Н., Буркут І. Основи демократії: Навч. посіб. / АПН України; Інститут вищої освіти; Українсько-канадський проект "Розбудова демократії" / А. Колодій (ред.). К.: Видавництво "Ай.Бі.", 2004. 668 с.
13. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики. Видання друге доповнене. 2019, Міжнародна фундація виборчих систем. 288 с. URL:

<https://ifesuskraine.org/wp-content/uploads/2019/10/IFES-Ukraine-Democracy-from-Theory-to-Practice-Course-Reader-v2-2019-08-29-Ukr.pdf>.

14. Бжезінський Ф. Україна у геостратегічному контексті. Пер. з англ. А. Іщенко.– К.: ВД „Кієво-Могилянська академія”, 2006. 101 с.
15. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики. Запоріжжя: Юридичний ін-т, 2005. 540 с.
16. Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. Політологія: Практикум / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. 2-ге вид., доп. Чернівці: Рута, 2005. 104 с.
17. Білецька І.Б. Політологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. К.: Знання України, 2005. 182 с.
18. Волинець О.О., Гетьманчук М.П., Гулай В.В., Дорошенко С.І., Малик І.Р. Політологія: Навч. посіб. для студ. дистанц. форми навч. / Національний ун-т "Львівська політехніка". Інститут дистанційного навчання. Л.: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2005. 359 с.
19. Гах Й.М., Макаровський І.П. Політологія: Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / Інститут менеджменту та економіки "Галицька академія". 2. вид., перероб. і доп. Івано-Франківськ: ІМЕ "Галицька академія", 2005. 294 с.
20. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: навч. посібник. К.: Знання, 2006. 668 с.
21. Гелів С.Д. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. К.: Знання, 2006. 668 с.
22. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Концептуальні основи теорії політики: навч. посібник. / Рівненський ін-т слов'янознавства Київського славистичного ун-ту. Рівне : Видавець Зень О.М., 2008. 307 с.
23. Дем'яненко Б.Л. Три моделі тоталітаризму: Порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. К.: Нелень, 2000. 288 с.
24. Демиденко, Н. М. Політологія: навч. посіб. / Н. М. Демиденко, МВС України, Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ., Каф. гуманітар. дисц. Суми, 2022. 318 с.
25. Демократія: Антологія. К.: Смолоскип, 2005. 1105 с.
26. Дитч Й. Образи тоталітаризму в Україні. *Критика*. 2006. №5. С. 10-13.
27. Дослідження політики в системі Інтернет: Метод. рек. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / В.І. Бурдяк (уклад.), Іван Степанович Осадца (уклад.). Чернівці : Рута, 2005. 39 с.

28. Іщенко М.П., Гаман П.І. Політологія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Черкаський національний ун-т ім. Богдана Хмельницького. 2-ге доп. вид. Черкаси: Видавництво ЧНУ, 2007. 387 с.
29. Короткий оксфордський політичний словник: Пер. з англ. / Іен Маклін (ред.), А. Макмілан (ред.). 2. вид. К. : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2006. 789 с.
30. Кривошеїн В.В. Конспект лекцій із політології: навчальне вид. / Дніпропетровський національний ун-т. Д. : РВВ ДНУ, 2007. 100 с.
31. Кучик О.С., Суховолець І.Р., Сельмах А.Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / Олександр Сергійович Кучик (ред.). 2-е вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2007. 749 с.
32. Локальні та регіональні конфлікти: загроза миру / Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України; Товариство "Знання" України; Науково-дослідний центр правової інформатики Академії правових наук України / О.В. Семіков (підгот.), В.М. Фурашев (підгот.). К.: Товариство "Знання" України, 2007. 20 с.
33. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Політологія: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 228 с.
34. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. 403 с.
35. Новакова О.В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні / Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Даля, 2006. 216 с.
36. Обушний М.І., Коваленко А.А., Ткач О.І. Політологія: Довідник, навч. посіб. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Довіра, 2004. 599 с.
37. Оніщенко І.Г., Дзюбко Д.Т., Дуднікова І.І., Кремень Л.О., Левківський К.М.. Політологія у запитаннях і відповідях: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / К.М.Левківський (заг.ред.). К.: Вища школа, 2003. 26 с.
38. Основи демократії: Навчально-методичний комплекс / Черкаський держ. технологічний ун-т / Н.А. Поденщикова (уклад.). Черкаси: ЧДТУ, 2006. 164 с.
39. Паламарчук В.М., Литвиненко О.В., Янішевський С.О.. Трансформації демократії та пошук стратегії суспільно-політичного розвитку України / Національний ін-т стратегічних досліджень. К.: НІСД, 2003. 120 с.

40. Панов М.І., Герасіна Л.М., Журавський В.С., Зимогляд В.Я., Осипова Н.П. Політологія: Підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. 2. вид., перероб. і доп. К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. 520 с.
41. Пап'єв М. Демократія повинна бути соціальною. *Урядовий кур'єр*. 2007. 20 липня (№128). С.7.
42. Платон. Держава / Д. Коваль (пер.з давньогр.). К.: Основи, 2005. 356 с.
43. Погорілий Д.Є. Практикум з політології: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Національний фармацевтичний ун-т. Х.: Золоті сторінки, 2003. 216 с.
44. Політична система суспільства: сутність, структура, функції: Бібліографічний покажчик / Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна; Харківська держ. наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка / Л. Романова (уклад.). Х., 2001. 40 с.
45. Політологія: Навч. посіб. / Львівська держ. академія ветеринарної медицини ім. С.З.Гжицького / М.М.Дзера (упоряд.). Л., 2001. 256 с.
46. Політологія: Опорний конспект лекцій для студ. усіх спец. денної та заоч. форм навч. з базової освіти / Київський національний торговельно-економічний ун-т / Ю.І. Кулагін (уклад.). К.: ВЦ КНТЕУ, 2003. 60 с.
47. Політологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / А. Колодій (наук.ред.). 2.вид., перероб. та доп. К.: Ельга ; Ніка-Центр, 2003. 664 с.
48. Політологія: Термінологічний словник / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв / Є.М.Луценко (уклад.). К.: ДАКККіМ, 2005. 176 с.
49. Політологія: Хрестоматія. Навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т / В.І. Полуріз (ред.кол.), В.Г. Кремень (авт.-упоряд.). К. : Альтерпрес, 2004. 832 с.
50. Політологія: конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання / Н. М. Семке, І. М. Доля. Харків: НТУ «ХП», 2017. 156 с.
51. Політологія: курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад. О. В. Довгаль, І. М. Лесік. Миколаїв: МНАУ, 2022. 163 с.
52. Політологія: навчально-методичний посібник / Л.М. Мельник, І.А. Дужа. Біла Церква, 2019. 426 с.
53. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.

54. Політологія: підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук, О. М. Сахань; за ред. М. П. Требіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 462 с.
55. Політологія. Збірник базових тестових завдань і вправ: Навч. посібник / Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. Кафедра правознавства, політології та соціології / Н.В. Гаврилів (авт.-упоряд.). Дрогобич : РВВ ДДПУ, 2006. 144 с.
56. Політологія. Збірник вправ і завдань для самостійної роботи. Глосарій: Метод. посіб. до підручника "Політологія" / А.Колодій (наук.ред.), А.Колодій (авт.-упоряд.). К.: Ельга, 2003. 280 с.
57. Політологія. Навчальний посібник. / В.І. Штанько, Н.В. Чорна, Т.Т. Авксентьєва, Л.Р. Тихонова. К.: ЦУЛ, 2007. 287 с.
58. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
59. Прибутько П.С., Вировий С.І., Михайленко Р.В. Політологія: Посібник для підготовки до іспитів. К.: Видавець ПАЛИВОДА А. В., 2005. 152 с.
60. Піча В.М., Левківський К.М., Хома Н.М. Політологія: Типові питання та відповіді з лекційного курсу. Навч. посібник для студ. вузів освіти, аспірантів і викладачів. К. : Каравела, 2002. 175с.
61. Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: Конспект лекцій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти. 2. вид., доп. Л.: Новий Світ-2000, 2003. 172 с.
62. Піча В. Політологія: Конспект лекцій. Навч. посібн. Л.: Магнолія, 2006, 2007. 187 с.
63. Радченко О.В. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві. Х.: Видавництво ХарРІ НАДУ "Магістр", 2006. 244с.
64. Ровенчак І., Гілецький Й. Політична карта світу. *Вертикаль (додаток до часопису "Обрії")*. 1997. №3. С. 28-35.
65. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: монографія / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л.: ВЦ ЛНУ імені І.Франка, 2007. 391 с.
66. Рудич Ф.М. Політологія: Підручник для студ. вищих навч. закл. 2. вид., стер. К.: Либідь, 2006. 480 с.
67. Рудич Ф.М. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2006. 478 с.
68. Словник-довідник політологічних термінів: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Житомирський держ. педагогічний ун-т ім. Івана

- Франка / Ігор Олексійович Рафальський (уклад.), Олег Михайлович Швидак (уклад.). Житомир: ЖДПУ, 2003. 110 с.
69. Томахів В. Політологія: Навчальний посібник. Вид. 3-е, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.
 70. Томек В.Й. Політологія: Конспект лекцій / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин: НДУ, 2005. 158 с.
 71. Троян С.С. Вступ до теорії політики: Навч. посібник / Рівненський ін-т слов'янознавства Київського славістичного ун-ту. К.: НМЦВО, 2005. 250 с.
 72. Троян С.С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посібник / Рівненський ін-т слов'янознавства Київського славістичного ун-ту. К.: НМЦВО, 2003. 266 с.
 73. Урін О.В. Політологія. Конспекти курсу лекцій з таблицями та схемами: Конспекти курсу лекцій з таблицями та схемами: Навч.-наоч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Сергій Якович Фарина (наук.ред.). 4. вид., доп. й перероб. Кременчук, 2006. 240 с.
 74. Холод В.В. Політологія: Підручник для студ. вищих навч. закл. Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. 480 с.
 75. Храмов В.О., Кучменко Е.М., Кучменко Б.А., Машковець М.П., Тімкін І.Ф.. Політологія. Загальний курс: навч. посіб. / Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України / Василь Олегович Храмов (ред.). К.: ІПК ДСЗУ, 2007. 482 с.
 76. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства. Навчальний посібник. К.: Професіонал, 2006. 207 с.
 77. Цурканова І.О. Політологія: Конспект лекцій з дисципліни «Філософія та політологія» для студентів усіх спеціальностей: навчальний посібник Дніпро: УДУНТ, 2022. 102 с.
 78. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України / Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2006, 110 с.
 79. Шведа Ю.Р. Політичні партії: Енциклопедичний словник. Л.: Астролябія, 2005. 488 с.
 80. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій та партійних систем. Л.: Тріада плюс, 2004. 523 с.
 81. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій і партійних систем. / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л.: Тріада плюс, 2004. 528 с.
 82. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Либідь, 2002. 574 с.
 83. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки). К.: Либідь, 2005. 574 с.

84. Штанько В.І., Чорна Н.В., Авксентьева Т.Г., Тіхонова Л.А. Політологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Міністерство освіти і науки України. Науково-методичний центр вищої освіти. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Инкос, 2007. 288 с.
85. Юрій М.Ф. Основи політології: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К.: Кондор, 2005. 340 с.

Інтернет-джерела:

1. Аналітичний портал Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/>
2. Аналітичний центр АДАСТРА. URL: <https://adastra.org.ua/>
3. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
4. Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
5. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>
6. Організація об'єднаних націй. Україна. URL: <https://ukraine.un.org/>
7. Офіційне представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
8. Сайт ЄС. URL: https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk
9. Сайт НАТО. URL: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/index.htm>
10. Ukrainian Media Network. URL: <https://www.youtube.com/@UMN-UkrMediaNetwork>
11. Vitaliy Portnikov. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCV0ZrOPCKzqx36rRiPHkwFg>

Політологія. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня) усіх спеціальностей. / Укладач Невинна Г.Я.
Рівне: РДГУ, 2024. 52 с.

Розробник: кандидат історичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Рівненського державного гуманітарного університету
Галина НЕВИННА

Комп'ютерний набір Невинної Г.Я.
Комп'ютерна верстка Невинної Г.Я.

Адреса редакції: кафедра політології та міжнародних відносин,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Вул. Пластова 31, м. Рівне, 33027
Віддруковано засобами оперативної поліграфії
Редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету